

Emne nr. 60

BADSTOVA

1. Var det vanlig i Dykkar bygd å ha eit hus som dei kalla badstove? Korleis var uttalen av dette ordet?
2. Er det gardar i bygda som ennå har badstova ståande, og kva for gardar er det i tilfelle? Dersom ikkje, når vart då den siste badstova riven, og kvar stod den? Er det tradisjon om når den siste badstova i bygda vart sett opp?
3. Skulle det etter gamalt vara ei badstove på kvar garden, eller fanst den berre på nokre gardar? Dersom det siste er tilfelle, var det då slik at den fanst berre på større gardar, men ikkje på mindre; eller var det så at gardar med gamal hussetnad hadde badstove, medan dei som i så måte var yngre, ikkje hadde det?
4. Var badstova sams for heile den mangbølte garden, eller hadde kvart bruk si badstove? Var det vanleg at dei som flytte ut frå det mangbølte tunet etter dei eldste utskiftingane (1850-70 åra), bygde seg badstove på den nye staden?
5. Dersom fleire hadde badstove saman, var det då faste reglar for bruken, eller retta dei seg etter kvarandre som best dei kunne?
6. Korleis greidde dei seg, dei som ikkje hadde badstove? Kunne dei leiga badstove, og kva betalte dei i tilfelle for leiga? Heldt dei veden sjølv?
7. Er det kjent at nokon i bygda har nytta badstova til å bada i? Var det dampbad eller karbad? Når vart det i tilfelle slutt med dette?
8. Har det vore vanleg å turka korn i badstova?
9. Har dei turka andre ting der, t.d. malt, lin, ull, materialer o.a.?
10. Er det kjent at dei nytta badstova når dei skulle reinska klede og skinnfellar for uty? Kva kalla dei dette (døya kleda)?
11. Dersom dei hadde eit anna hus til å turka korn i, kva vart då badstova nytta til?

12. Kor stor var badstova til vanleg (lengd, breidd, høgd)?
13. Korleis var ho bygd (risverk, tømmer eller stein)?
14. Korleis var ho tekt?
15. Kva slag golv var det i badstova, jord eller stein?
16. Skulle badstova helst liggja i ein bakke, og kvifor?
17. Var badstova på ei eller to høgder?
18. Kvar var døra dersom badstova berre var på ei høgd (langsida eller gavlen)?
19. Kvar var dørene dersom badstova var på to høgder? Kor store var døroppningane? Hadde dei eit sers namn på dørene?
20. Var det vanleg at dei hadde ein skut i eine enden av badstova? Var det vegger på den eller berre tak? Kor ”djup” var den? Kva heitte den (badstuskut, badstusval)? Dersom badstova var på ei høgd, var skuten då i same enden som døra? Dersom badstova var to-høgda, kva for ei dør gjekk då inn frå skuten? Var det golv i skuten? Kva vart den nytta til?
21. Var det røykglugg i badstova og kvar stod den? Kva heitte den, og kva brukte dei å tetta den med?
22. Kva slag omn brukte dei i badstova, røykomn, kakkelomn eller eit anna slag?
23. Dersom dei brukte kakkelomn, kvar var den då plasert?
24. Dersom dei brukte røykomn, kvar var den då plasert, midt på golvet eller i eit hyrna? Dersom den stod midt på golvet, stod den då heilt fritt eller var den bygd inn til ein av veggene? Dersom den stod i eit hyrna, stod den då til høgre eller vinstre for inngangsdøra?
25. Kva form hadde den røykomnen dei nytta i badstova?
26. Kor stor var omnen utvendig (lengd, breidd, høgd)?
27. Kor stort var eldsromet? Var ilegget like stort som romet eller mindre?
28. Kva slag stein var omnen bygd av?
29. Hadde dei mura heile omnen fint opp, eller hadde dei berre mura opp eldsromet og så fylt stein på slik at omnen utantil såg ut som ein steinhaug?
30. Korleis var eldsromet laga (botnen, sidene og taket)? Var t.d. taket ei flat helle eller var det to steinar sett mot kvarandre så det såg ut som eit møne?
31. Var veggene i omnen eller eldsromet heilt tette, eller kunne røyken siga ut gjennom veggene?

32. Dersom veggene var tetta med kalk eller leire, kom då røyken ut berre gjennom ilegget, eller var det røykopning i omnsveggen? Kvar var i tilfelle den? Var det røykkanal fram til den?
33. Gjekk røyken rett ut i romet, eller gjekk den ut i ei pipe?
34. Turka dei kornet beint på omnen, og korleis gjorde dei i tilfelle det?
35. Turka dei kornet på hjellar? Kva kalla dei i tilfelle desse hjellane?
36. Kor mange hjellar var det i badstova, og kvar stod dei? – Det var svært mange måtar å plasera hjellane på. I ein viss mun var plaseringa bunden av omnen og plasering av den. Dersom omnen stod midt på golvet, var det vanleg å ha ein hjell på kvar side av den langs langveggene. Mange hadde og ein hjell langs tverveggen, andre hadde hjell berre der og ikkje langs langveggene. Dei kunne og ha hjellane i to høgder over kvarandre. I sume badstover stod hjellen noko høgt oppe på veggen og fylte mest heile romet slik at det berre var plass til ein smal gang like innfor døra eller langs ein langvegg. Då kunne dei ha ein hjell ovanfor denne og fest til motsette veggen. Den var så brei at karmane gjekk noko om kvarandre. (Vi ville gjerne at De skulle fortelja oss kva for (eit) system som var brukt i Dykkar bygd.)
37. Kor breie (djupe) var hjellane?
38. Korleis var botnene i dei laga?
39. Korleis var dei fest til veggen?
40. Var det ein karm på dei framme? Kor høg var den?
41. Korleis fekk dei kornet ut or hjellen etter at det var turt (gjennom ei "luke" i karmen, gjennom ei luke i veggen eller gjennom eit hol i botnen)?
42. Kor høgt frå golvet stod hjellane?
43. Kunne det istaden for hjellar vera liksom eit tak over heile fyringsromet som dei la kornet på?
44. Var dette "taket" to breie hjellar som nådde mest i hop, men med ein trong opning i mellom slik at varmen kunne stiga frå fyringsromet opp i "turkeromet", eller
45. var "taket" bygt i ei samanhangande flate? Korleis var taket då bygt (plankar som låg mellom stokkane i veggen)? Kva kalla

dei taket (badstukarmen)? Korleis kom varmen opp frå fyringsromet til ”turkeromet” (gjennom sprekkene mellom plankane, gjennom ein sprekk mellom siste planken og veggen, gjennom holer i ”taket”, eller på annan måte)?

46. Kor lenge elda dei i badstova før den var varm nok til kornturking, linturking og døying?
47. Kor lenge varde det før kornet var turt nok? Enn linet?
48. Kor mykje korn kunne dei turka til vanleg i ei vende? Kva kalla dei den kornmengda som dei turka på ein gong (ei turka)?
49. Kunne dei turka fleire vender (turker) med same eldinga, fyrte dei opp kvar gong dei la inn nytt rått korn eller måtte dei fyra opp fleire gonger før kornet var turt?
50. Kor tjukt var det laget med korn som dei la på hjellen? La dei tjukt eller tunt etter som dei ville ha kornet snøgt ferdig eller ikkje? Var det i så måte skilnad på dei ymse kornslag?
51. Var dei inne og rørde i kornet av og til medan det turka? Kva gjorde dei dette med?
52. Kva slag ved bruka dei i badstova, og kva kalla dei den?
53. Har dei baka brød i badstove-omnen? Vart det gjort i sers tilfelle (til høgtider eller gjestebod)? Kva kalla dei brødet dei baka der (omnsbrød)?